

Саєнко М.І.,
кандидат юридичних наук, доцент,
т.в.о. завідувача кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ ЩОДО ДЕОКУПАЦІЇ ТА ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Сучасне українське суспільство переживає непростий історичний період становлення і розбудови суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави з огляду на національні інтереси, що формують геополітичний імідж і традиції сприйняття Української держави як власним народом, так і міжнародною спільнотою. Обговорення необхідних реформ та предметні дискусії будуть актуальними тільки після війни України з російським агресором. Але все ж таки, є питання, які потребують невідкладного розроблення і впровадження під час воєнного стану.

Глобалізаційні зміни розвитку суспільства є передумовами принципів реформ і новітньої парадигми державного управління, викликані ослабленням національних державних інституцій, широким впливом транснаціональних організацій у всіх сферах суспільства, що безперечно відгукнулося на реалізації національних інтересів. Підтримуємо позицію В.О. Саламатова, який радить впроваджувати методологію типового погляду щодо стану здійснення національних інтересів держави, маркує дослідження у взаємозв'язку національних інтересів України та механізмів самозбереження країни, людини, суспільства і держави, впроваджуючи комплексний аналіз засад стабільного й безпекового розвитку економічних, політичних, соціальних, екологічних, демографічних, інтелектуальних інтересів держави, що є нагальними завданнями сьогодення в сфері національної безпеки [1, С. 73].

Протидія збройній агресії РФ проти України, яка вже тягнеться роками Верховна Рада України почала ухвалювати закони, які врегульовують державну політику щодо окупованих територій (закони «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції», «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про військово-цивільні адміністрації», «Про особливості державної політики із

забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» та низка законопроектів за час дії воєнного стану).

Однак, вказані законодавчі акти розроблялися і приймалися здебільш як тимчасові, з другого боку, вони обіймали своїм регулятивним впливом лише ті суспільні відносини, які несподівано виникли внаслідок збройної агресії з боку РФ, а відтак не давали чіткого розуміння стосовно перспективи постконфліктного врегулювання та реінтеграції тимчасово окупованих територій в кордонах конституційно визначеної державної території України.

Тільки починаючи з 2018 року прийняттям Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» було остаточно встановлено ідентичні правові режими тимчасово окупованих територій щодо Криму, так і для окремих районів Донбасу.

Сьогодні особливої актуальності набувають процеси реінтеграції тимчасово окупованих територій, подолання наслідків збройної агресії проти України з боку РФ, а також запобігання повторення окупації в майбутньому, розроблено проект Закону як альтернативний «Про засади державної політики перехідного періоду» [2]. Засади державної політики перехідного періоду повинні перш за все, бути спрямовані на уніфікацію підходів до деокупації тимчасово окупованих територій, а також реінтеграцію цих територій та їхніх мешканців.

Особливої уваги з боку державних інституцій потребують питання основ державної політики щодо перехідного періоду, які вбачаємо в комплексі заходів із подолання наслідків міжнародного збройного конфлікту РФ та України, де перехідний період це період часу, протягом якого реалізується державна політика, спрямована на протидію збройній агресії РФ проти України, відновлення територіальної цілісності України та забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях, подолання наслідків збройної агресії та неповторення окупації; конфліктний період, це частина перехідного періоду, впродовж якої здійснюються заходи з реінтеграції тимчасово окупованих територій та їхніх мешканців, протидія збройній агресії та відновлення територіальної цілісності і забезпечення державного суверенітету нашої держави на тимчасово окупованих територіях [3].

Животіє нагальна потреба визначити конкретний перелік заходів, які здійснюватиме наша країна як в процесі деокупації (конфліктного періоду), так і в процесів реінтеграції (постконфліктного періоду). При цьому, в ніякому разі не може бути допущено ніяких компромісів державі-агресору в питаннях територіальної цілісності та державного суверенітету України. Окрім кодифікації чинних законодавчих актів та впровадженні регулювання ряду процедур, які пов'язані з постконфліктним періодом, серед яких особливо стоять питання обмеження зайняття посад (люстрація),

визначення критеріїв, за якими має бути здійснена амністія (звільнення від відповідальності), конвалідація правочинів, підтвердження фактів народження, смерті, укладання та розірвання шлюбу (впровадження Намібійських винятків) тощо.

Для реалізації такої ініціативи слід на законодавчому рівні зафіксувати і привести у відповідність велику кількість неузгодженостей як в термінах, так і в підходах, а епізодичні зміни тільки створюють враження непослідовності державної політики. Тоді, як державна політика щодо окупованих і деокупованих територій має бути послідовна, цілісна і зрозуміла всім громадянам та міжнародним партнерам України, які підтримують нашу державу в боротьбі з агресором.

Пропоновані зміни до законодавства щодо врегулювання питань перехідного періоду деокупації та подолання наслідків збройної агресії проти України мають забезпечувати єдність та системність підходів державної політики, що дозволить визначити певний алгоритм дій держави під час деокупації та подальшої реінтеграції тимчасово окупованих територій, включаючи питання демілітаризації, розв'язання гуманітарних проблем, забезпечення правопорядку та правосуддя, національний діалог.

Визначити засади регенерації і поновлення діяльності органів правосуддя на деокупованих територіях особливості реалізації судочинства, а саме порядок визначення територіальної підсудності протягом перехідного періоду, виклику в суд та повідомлення про судові рішення учасників справи з тимчасово окупованих територій, обчислення строків позовної давності та поновлення процесуальних строків. Вирішити питання підслідності кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованих територіях та здійснення спеціального досудового розслідування та спеціального судового провадження стосовно осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях.

Основою для прийняття кардинальних законодавчих змін має бути розуміння належного врегулювання державної політики перехідного періоду з комплексом заходів із подолання наслідків міжнародного збройного конфлікту РФ та України із врахуванням сучасних викликів, розроблення і прийняття дієвої нормативно-правової основи, де головний акцент має бути на ефективності та оперативності при прийнятті рішень та їх реалізації.

Література:

1. Саламатов В.О. Структура суб'єктивних уявлень про національні інтереси України. *Вісник АН України*. 1994. № 1. С. 72-76.
2. Про засади державної політики перехідного періоду. Проект Закону України від 06.08.2021 р. № 5844 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ji05837i?an=&ed=&dtm=&le=> (дата звернення 23.09.2022).
3. Про державну політику перехідного періоду. Проект Закону України URL:https://minre.gov.ua/sites/default/files/field/projects/poyasnyvalna_zapyska_zu_pdppp.pdf (дата звернення 23.09.2022).